

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 07.11.2017, sp. zn. 28 Cdo 5970/2016, ECLI:CZ:NS:2017:28.CDO.5970.2016.1

Číslo: 18/2019

Právní věta: Poskytl-li pojistitel peněžité plnění poškozenému coby náhradu škody způsobené pojištěným v mylném domnění, že je k tomu povinen na základě sjednané smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu, vzniká mu nárok na vydání bezdůvodného obohacení vůči osobě, za niž plnil (pojištěnému), nikoli proti subjektu, jemuž plnil (poškozenému).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 07.11.2017

Spisová značka: 28 Cdo 5970/2016

Číslo rozhodnutí: 18

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Pojištění odpovědnosti za škodu

Předpisy: § 44 odst. 1 předpisu č. 37/2004Sb. ve znění do 31.12.2013
§ 451 obč. zák.
§ 454 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Hodoníně rozsudkem ze dne 22. 5. 2014, č. j. 13 C 131/2013-45, ve znění opravného usnesení ze dne 11. 7. 2014, č. j. 13 C 131/2013-51, zamítl žalobu, jíž se žalobkyně domáhala, aby bylo žalované uloženo zaplatit jí 53.047 Kč s příslušenstvím (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.). Soud vzal za prokázané, že mezi žalobkyní a zaměstnancem žalované P. R. byla dne 23. 8. 2011 sjednána smlouva o pojištění odpovědnosti za škodu z výkonu povolání. V únoru a dubnu 2012 pak žalobkyně vyplatila žalované pojistné plnění ve výši sporného obnosu coby náhradu škody vzniklé pochybením jmenovaného pracovníka. Posléze však vyšlo najevo, že jednání, jež zapříčinilo předmětnou újmu v majetkové sféře žalované, proběhlo již v červnu 2011, tj. před uzavřením pojistné smlouvy. Soud ovšem dovodil, že se zmíněným plněním na úkor žalobkyně bezdůvodně neobohatila žalovaná, nýbrž P. R., který vzpomenuť škodu způsobil a jehož existentní dluh žalobkyně uhradila, čímž na jeho straně přivodila vznik bezdůvodného obohacení plněním za jiného ve smyslu § 454 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“). Skutečnost, že plnitelka následně zjistila, že zde není právního důvodu, jenž by ji činil povinnou tyto majetkové hodnoty poskytnout, je z daného hlediska nerozhodná.

2. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 3. 12. 2015, č. j. 38 Co 354/2014-70, rozhodnutí soudu prvního stupně, napadené odvoláním žalobkyně, změnil tak, že žalovanou zavázal k úhradě v záhlaví označené částky s příslušenstvím (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok II.). Odvolací soud po zopakování dokazování konstatoval, že se žalovaná na úkor žalobkyně bezdůvodně obohatila plněním bez právního důvodu dle § 451 obč. zák., jelikož byla na její účet poukázána peněžitá suma jako pojistné plnění, ačkoli se na předmětnou škodu sjednané pojištění nevztahovalo. Oproti soudu prvního stupně krajský soud podotkl, že zjištěný skutkový stav nelze subsumovat § 454 obč. zák., poněvadž žalobkyně neusilovala o splnění dluhu P. R., nýbrž o to, aby dostala svému (domnělému) závazku z pojistné smlouvy, jednala tedy v omylu ohledně existence vlastní povinnosti plnit (v daném kontextu odvolací soud odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [28 Cdo 4436/2011](#)). Nebylo tudíž plněno za jiného, nýbrž bez právního důvodu, a pasivní věcná legitimace proto spočívá na straně žalované coby příjemkyně plnění.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti tomuto rozsudku podala žalovaná dovolání, v němž přdestírá k řešení otázku, zda je v situaci, v níž žalobkyně, ač k tomu nebyla povinna, vyplatila žalované plnění jako náhradu zaměstnancem způsobené škody s cílem zapravit dluh pojištěného, přiléhavé aplikovat § 454 obč. zák. a dovést bezdůvodné obohacení osoby, za niž bylo plněno, nebo § 451 obč. zák. a za pasivně věcně legitimovaný pokládat subjekt, jenž příslušné plnění obdržel. Upozorňuje přitom na skutečnost, že dle § 44 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon č. 37/2004 Sb.“), platí, že z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil v rozsahu a ve výši určené právním předpisem škodu, za kterou pojištěný odpovídá. Pakliže tedy podstatou závazku, o jehož existenci byla žalobkyně v okamžiku plnění mylně přesvědčena, bylo splnění dluhu za jiného, bylo třeba (poté co uvedený omyl vyšel najevo) uplatnit nárok na vydání bezdůvodného obohacení proti P. R. podle § 454 obč. zák. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [28 Cdo 4436/2011](#), na který odvolací soud odkázal, se zakládá na skutkovém základu natolik odlišném, že jde o judikát pro řešený spor irelevantní, neboť se v oné věci nejednalo o pojištění odpovědnosti za škodu, nýbrž o havarijní pojištění vozidla, které je standardně vypláceno pojištěnému vlastníku (pojišťovna v dané kauze omylem vyplatila pojistné plnění jinému subjektu, než který byl k jeho přijetí oprávněn).

4. S ohledem na popsané pochybení odvolacího soudu navrhuje dovolatelka Nejvyššímu soudu, aby napadený rozsudek změnil tak, že potvrdí prvostupňové rozhodnutí, případně aby jej zrušil a věc odvolacímu soudu vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

5. V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013, které je podle čl. II bodu 7 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a dle čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, rozhodující pro dovolací přezkum.

6. Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zabýval jeho přípustností.

7. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení

otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

8. Dovolání žalované lze shledat přípustným, jelikož rozhodnutí odvolacího soudu závisí na otázce předpokladů vzniku bezdůvodného obohacení plněním za jiného, již Nejvyšší soud dosud v obdobném kontextu neřešil.

IV. Důvodnost dovolání

9. Dle konstantní judikatury dovolacího soudu se o bezdůvodné obohacení ve smyslu § 454 obč. zák. jedná, jestliže plnění poskytne za povinnou osobu ten, kdo sám není povinen plnit; bezdůvodně se v tomto případě obohacuje nikoli osoba, jež plnění přijala, ale subjekt, místo něhož bylo plněno (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. [25 Cdo 4388/2008](#), publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 9/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. [28 Cdo 3432/2013](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2015, sp. zn. [28 Cdo 1441/2015](#)). Pro plnění za jiného je charakteristické, že ten, kdo plní, tak činí s vědomím, že nemá povinnost plnit a že plnění poskytuje namísto osoby, jež by měla po právu plnit sama (srovnej namátkou usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. [33 Odo 1322/2006](#), případně jeho rozsudek ze dne 12. 10. 2010, sp. zn. [32 Cdo 3508/2009](#)). Jedná-li plnitel v přesvědčení, že vyrovnává svůj vlastní závazek vůči příjemci plnění, ačkoliv tomu tak ve skutečnosti není, jde o majetkový prospěch získaný bez právního důvodu a nárok na vydání bezdůvodného obohacení vzniká ochuzenému proti subjektu, jemuž bylo plněno (srovnej kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2013, sen. zn. [21 ICdo 16/2012](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 8. 2015, sp. zn. [28 Cdo 975/2013](#), či rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. [31 Cdo 3617/2012](#), publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 108/2015). Současně však rozhodovací praxe mimo jiné dovodila, že je-li neplatně sjednána smlouva o převzetí dluhu a poskytne-li přejímatel na základě ní určité plnění věřiteli, pohlíží se jako na bezdůvodné obohacení na původního dlužníka, neboť podstata ujednání mezi ním a přejímatelem tkví právě v tom, aby přejímatel uhradil dluh za subjekt prvotně zavázaný, tj. na jeho místě (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2011/2007](#), publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 60/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. [33 Cdo 2743/2009](#), a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2011, sp. zn. [28 Cdo 496/2011](#)). Podobný náhled se prosazuje též při majetkovém přesunu na základě neplatné dohody o přistoupení k závazku, neboť i zde jde o vědomé plnění cizího dluhu (třebaže činěné pod vlivem domněnky o platnosti úkonu vedoucího ke změně okruhu účastníků závazkového vztahu), které může založit závazek z bezdůvodného obohacení ve smyslu § 454 obč. zák. (viz kupř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. [33 Cdo 2865/2008](#)). Popsané judikatorní závěry tedy nasvědčují tezi, že není vyloučeno uvažovat o použití skutkové podstaty plněním za jiného tam, kde plnitel poskytuje majetkové hodnoty veden představou, že jej k tomu zavazuje právní důvod (přestože tomu tak ve skutečnosti není), pakliže podstatou jeho domnělé právní povinnosti je plnění místo třetího, tj. pokud vůle osoby, jež plnění poskytuje, směřuje k zaplacení materiálně cizího dluhu (a její omyl tak spočívá v pouze v myšlence, že tak učinit musí, neboť ji k tomu nutí platně vzniklý závazek, ač zde reálně odpovídající právní titul není).

10. V kontextu řešené kauzy přitom nejen skutková zjištění soudů nižších stupňů, ale též přílehlavý poukaz dovolatelky na § 44 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb. skýtají oporu názoru, že základní povinnost žalobkyně z předmětné smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu směřovala k úhradě újmy, již způsobil P. R. žalované, namísto škůdce samotného. Jinými slovy, kdyby dotčená škodní událost byla kryta pojistným vztahem sjednaným mezi žalobkyní a jmenovaným škůdcem, směřovala by její vůle

při plnění k uspokojení poškozené jakožto věřitelky pojištěného. Existence či absence titulu (mezi žalobkyní a P. R.) opodstatňujícího dotčený přesun aktiv je pak určující pro vyhodnocení, zdali se objektivně jednalo o řádné smluvní plnění nebo majetkový transfer zakládající bezdůvodné obohacení, nikoli však pro obsah vůle plnitelky, jež se v tom i onom případě mohla upínat k úhradě dluhu mezi škůdcem a poškozenou.

11. Odkázal-li krajský soud na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2012, sp. zn. [28 Cdo 4436/2011](#), lze přitakat dovolatelce, že se jedná o rozhodnutí založené na podstatně odlišném skutkovém terénu. Dle zjištění soudů nižších stupňů v řečené věci mělo být pojistné plnění z pojištění majetku podle smlouvy uhrazeno pojištěnému (vlastníku poškozeného vozidla), zatímco pojišťovna vyplatila částku na účet společnosti, která na žádost pojistníka (osoby odlišné od pojištěného) provedla opravu dotčeného vozu. Plnitelka přitom v uvedeném sporu nejednala pod vlivem mylné představy ohledně existence vlastní povinnosti vyrovnat dluh třetí osoby jako v předmětné kauze, nýbrž v omylu o osobě svého věřitele. Za daných okolností pak závěr o nepoužitelnosti § 454 obč. zák. obstál jako konformní s výše shrnutými tezemi, dle nichž se mezi aplikační předpoklady skutkové podstaty upravené v citovaném ustanovení řadí úmysl splnit závazek odlišného subjektu. Naproti tomu v případě nyní přezkoumávaném, v němž bylo sjednáno pojištění odpovědnosti, lze usuzovat, že pojišťovna sporný obnos poskytla žalované, tj. poškozenému subjektu, coby náhradu škody způsobené P. R. (srovnej též § 43 odst. 3 zákona č. 37/2004 Sb.), aniž by doposud byla v řízení učiněna skutková zjištění nasvědčující závěru, že plnitelka postupovala v omylu o adresátu předmětného majetkového transferu.

12. Nejvyšší soud tudíž dospěl k závěru, že právní posouzení věci odvolacím soudem není možné označit za zcela korektní, pročež přikročil ke zrušení jeho rozsudku a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení ve smyslu § 243e odst. 1 a odst. 2 věty první o. s. ř.